

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2016/17:3471

av **Robert Hannah m.fl. (L)**

Liberal konsumentpolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nytt konsumentpolitiskt mål och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringens förslag om ett korporativt sammansatt forum i hållbarhetsfrågor inte bör genomföras och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ursprungsmärkning och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den liberala synen på konsumentpolitiken är att individen ska ha makt och möjlighet att fatta välgrundade beslut utifrån sina egna önskemål. Inget annat samhällssystem än den fria marknadsekonomin, med tydliga spelregler och fungerande konkurrens, ger möjlighet till detta.

För att konsumenten ska ha möjlighet att utöva sin konsumentmakt krävs också kunskap, samt en fri och öppen granskning där marknadsaktörer granskas och där oseriösa företag avslöjas. Det förutsätter i sin tur att konsumenterna har god tillgång till information. Staten ska ge konsumenterna goda möjligheter att göra sina egna val och vara medvetna om konsekvenserna av dem, men staten ska däremot inte bestämma vilka val konsumenterna ska göra.

Konsumentpolitiken griper in i många andra områden, från konkurrenspolitik och företagarfrågor till miljö- och hållbarhetsfrågor. Alla dessa dimensioner behöver vara närvarande i konsumentpolitiken, men konsumentpolitiken kan inte reduceras till att enbart vara funktioner av dem. Det som motiverar en särskild konsumentpolitik, nu och i framtiden, är att möjliggöra för konsumenter att agera självständigt och ta egna beslut på en öppen marknad.

Det konsumentpolitiska målet

Maktdimensionen är alltså utgångspunkten för Liberalernas konsumentpolitik. Politikens uppdrag är att stärka konsumentens ställning på marknaden och därmed öka hennes makt.

Här finns en tydlig skillnad mellan den liberala konsumentpolitiken och den mer kollektivistiska syn som regeringen ger uttryck för. I förra årets budgetproposition kom detta till uttryck i att regeringen lade fram ett nytt konsumentpolitiskt mål där alla hänvisningar till den enskilda konsumenten och hennes konsumentmakt togs bort.

Det nya målet för konsumentpolitiken handlar om ”väl fungerande konsumentmarknader och en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion” (prop. 2015/16:1). Detta ska sättas i relation till det konsumentpolitiska mål som fastställdes under den tid då Liberalerna ansvarade för konsumentpolitiken, nämligen att ”konsumenterna ska ha makt och möjlighet att göra aktiva val”.

Skillnaden i synsätt får konsekvenser för den politik som förs. Vi liberaler vill stärka den enskilda människans ställning på marknaden, och den enskilda människans möjligheter att fatta upplysta beslut utifrån sina egna prioriteringar. Med det nuvarande konsumentpolitiska målet reduceras politikområdet i stället till att bli ett miljö- och hållbarhetspolitiskt instrument för att få konsumenter att fatta ”rätt” beslut. Vi återkommer i det följande till hur detta tar sig konkreta uttryck.

Naturligtvis är hållbarhetsdimensionen högst närvarande i konsumentpolitiken liksom i andra delar av samhället. Men det som motiverar att konsumentfrågorna är ett eget politikområde är konsumentmakten och konsumentens ställning – annars hade lika gärna marknadstillsynen kunnat ses som en del av näringspolitiken och hållbarhetsfrågorna som en del av t.ex. miljöpolitiken.

Vi anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag till nytt konsumentpolitiskt mål som tar sin utgångspunkt i konsumentmakten.

Nej till korporativa lösningar

Ett exempel på den kollektivistiska syn som i alltför hög grad vägleder regeringens konsumentpolitik är den uppgift som regeringen vill tilldela ett nyinrättat forum för miljösmart konsumtion och livsstil. I budgetpropositionen (2016/17:1 UO18 s. 61) uttrycker regeringen sin oro för att de insatser som görs av ”myndigheter, forskarsamhället, näringslivet och det civila samhällets organisationer, såväl på lokal och nationell som global nivå” för att öka allmänhetens medvetenhet om miljö- och hållbarhetsfrågor ur ett konsumtionsperspektiv inte är tillräckligt samordnade.

Regeringens slutsats blir att Konsumentverket ska ges i uppdrag att inrätta ett ”forum för miljösmart konsumtion och livsstil”. Till detta forum ska det i sin tur kopplas ett nätverk, vars roll inte närmare klargörs i propositionen. Vidare framhålls att det ska eftersträvas en aktiv samverkan med forskare, näringslivet, länsstyrelser, kommuner och landsting, liksom det civila samhällets aktörer, aktörer inom miljömärkningsområdet samt ”relevanta internationella processer”. Detta forum med vidhängande råd ska tilldelas uppgiften att ”agera samordnare och pådrivare” i arbetet mot att nå hållbara konsumtionsmönster.

Liberalerna vill kraftfullt varna för detta sätt att organisera arbetet. Till att börja med kan regeringens problembeskrivning ifrågasättas. Är det viktigaste problemet på området hållbar konsumtion verkligen att olika aktörer inte erbjuds tillräcklig

samordning av staten? På vilket sätt skulle statligt organiserad samordning frigöra utvecklingskraft hos de oberoende aktörer som deltar?

Vidare saknas varje form av resonemang om hur man förebygger risken att det statliga forumet blir en spelplan för särintressen. Regeringens förslag förefaller bygga på en närmast from förhoppning om att hållbarhetsfrågornas betydelse ska göra att privata företag, branschföreningar, föreningar och lobbygrupper osjälviskt förenas i det gemensamma arbetet utan sidoblickar på vad som kan gynna den egna saken. På den punkten tillåter vi oss att ha en avvikande uppfattning. Det finns en lång rad aspekter på hållbarhetsfrågorna där enskilda aktörer kan ha ett intresse att stärka sin egen position eller marknadsandel, till exempel genom att eftersträva expertstatus eller verka för att de egna hållbarhetskriterierna blir normerande på marknaden. Att så sker är ofrånkomligt och även naturligt utifrån det uppdrag olika aktörer har av sina ägare, medlemmar eller uppdragsgivare.

Det finns en uppenbar risk med korporativt organiserade statliga arenor med ett diffust uppdrag att vara ”samordnare och pådrivare” för samhällsförändring. Regeringens förslag synes inte vara väl genomtänkt, och riksdagen bör ge regeringen till känna att något sådant forum inte bör införas. De ekonomiska konsekvenserna av detta framgår av Liberalernas budgetförslag.

Stärkt konsumentmakt för personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning har ofta sämre möjligheter än andra att utöva sin konsumentmakt. Det kan handla om bristande fysisk tillgänglighet i butikslokaler, men det handlar lika mycket om att viktig konsumentinformation inte är åtkomlig via kanaler som alla kan använda sig av. Ny teknik, ökad kunskap och vanlig eftertanke är alla faktorer som behövs för att åstadkomma en positiv förändring.

Liberalerna vill höja ambitionerna inom den statliga funktionshinderspolitiken, och detta syns också på konsumentpolitikens område. Från 2017 och framåt vill vi öronmärka ett årligt anslag till Konsumentverket på 5 miljoner kronor för arbete för att stärka konsumentmakten för personer med funktionsnedsättning. Vårt konkreta yrkande framgår av Liberalernas budgetmotion.

Stödet till konsumentorganisationer

De oberoende konsumentorganisationerna spelar en avgörande roll för att ta tillvara konsumenters intressen i samhället och på marknaden. Vi anser att regeringen har alltför låga ambitioner vad gäller nivån på stödet till konsumentorganisationer. Vi vill att konsumentorganisationer ska ha goda möjligheter att verka, och i vår budgetmotion föreslår vi därför en höjning av anslaget till dem. Vårt konkreta yrkande framgår av Liberalernas budgetmotion.

Konsumentvägledning

Liberalerna välkomnar att den nationella konsumentupplysning som vi arbetat för i regeringsställning nu är i drift hos Konsumentverket. Det är viktigt att denna upplysningstjänst fungerar som en förstärkning av det totala utbudet av konsumentvägledning i Sverige. I de flesta kommuner finns lokal vägledning som fyller

en värdefull funktion och som också når ut till andra konsumentgrupper än de som aktivt söker upp Konsumentverkets upplysningstjänst. På olika håll anlitas också enskilda utförare för vägledning.

Det är angeläget att fortsätta arbeta för att utveckla metoder att nå ut med konsumentvägledning till alla konsumenter och att det finns tillgång till information på olika språk. Vägledning behöver också vara tillgänglig för personer med olika former av funktionsnedsättning. Liberalernas tidigare yrkande i denna fråga (motion 2015/16:2781) är ännu obehandlat, varför vi avstår från att i år lägga ett formellt yrkande i denna del.

Konsumentens integritet vid köp på nätet

Som konsumenter utför vi allt större del av våra inköp via nätet. Näthandeln innebär stora fördelar för konsumenten, t.ex. ett större utbud och bättre möjlighet att jämföra priser. Men den snabbt ökande andelen inköp via nätet gör också att konsumenterna lämnar ifrån sig allt mer uppgifter om sig själva och sina konsumtionsmönster, uppgifter som är mycket eftertraktad information för företagen. En omfattande vidareförsäljning av sådan information sker mellan företag på ett sätt som är omöjligt för konsumenterna själva att överblicka. Sammantagen ger denna information mycket stora möjligheter att kartlägga individers liv och tillvaro.

De flesta konsumenter har ingen chans att överblicka vilken information som lagras om dem, och hur den sprids vidare. I många fall är det också ett krav att de godkänner att informationen lagras och lämnas vidare för att en affär över huvud taget ska kunna bli av. Detta skapar en väsentlig obalans i relationen mellan företagen och den enskilde konsumenten.

Liberalerna anser att konsumenters integritetsskydd behöver förstärkas. Lagstiftningen behöver förtydligas så att konsumenterna får ett fullgott skydd för sina personuppgifter vid näthandel. Företag behöver givetvis kunna spara uppgifter om sina kunder, men det behövs ett starkare skydd vad gäller vilken typ av uppgifter som får sparas och hur länge detta får ske utan att konsumenten förnyrar sitt medgivande. Konsumenten behöver också få möjlighet till insyn i vilka uppgifter som lagras, och möjlighet att få dem raderade. Sverige kan gå före för att stärka konsumenters integritetsskydd, och Sverige bör också aktivt arbeta för en fungerande reglering på europeisk nivå. Liberalernas tidigare yrkande i denna fråga (motion 2015/16:2781) är ännu obehandlat, varför vi avstår från att i år lägga ett formellt yrkande i denna del.

Oseriösa förmedlingstjänster

Konsumenter nyttjar mer än tidigare förmedlingstjänster för köp av tjänster och varor, många gånger utan att vara medvetna om vilken näringsidkare de i slutänden ingår ett avtal med. Förekomsten av förmedlingstjänster har blivit särskilt vanliga när det till exempel kommer till köp av resor och hantverkstjänster via sökmotorer på internet. Ett exempel är de olika söktjänster för resor som länkar konsumenter till en resebyrå som i sin tur förmedlar flygresor hos flygbolag – många gånger utan att ha kontrollerat om de flygbolag som de förmedlar tjänster hos är seriösa näringsidkare.

Liberalerna anser att utvecklingen av förmedlingstjänster ger välkomna möjligheter för konsumenterna. Genom förmedlingstjänster stärks valfriheten att ge fler alternativ

för konsumenter att välja mellan. Men när branscher blir alltmer populära medför det även att oseriösa aktörer ger sig in i marknaden och utnyttjar konsumenterna. Särskilt konsumentens utsatthet vid användandet av förmedlingstjänster på internet måste tas på större allvar.

Därför anser Liberalerna att regeringen snarast bör tillsätta en utredning som ska se över hur man kan motverka oseriösa aktörer inom förmedlingsbranschen och hur man kan stärka konsumenters ställning när dessa blir utnyttjade av oseriösa aktörer. Liberalernas tidigare yrkande i denna fråga (motion 2015/16:2781) är ännu obehandlat, varför vi avstår från att i år lägga ett formellt yrkande i denna del.

Ursprungsmärkning

Konsumentens rätt till information ska vara en ledtråd i hela processen från produktion till konsumtion. Bättre europeiska regler om ursprungsmärkning av fler livsmedelstyper gör det lättare för konsumenten att göra informerade val och därmed t.ex. välja livsmedel utifrån djurhållningsregler eller miljömässiga kriterier.

Det är dock mycket viktigt att bestämmelser om ursprungsmärkning hänger ihop med fungerande system för tillsyn och kontroll. Ur konsumentens synpunkt är ett märkningssystem som inte går att lita på ännu sämre än inget märkningssystem alls.

Europeisk konsumentlagstiftning

Liberalerna slår vakt om att konsumenterna ska ha en stark ställning lokalt, nationellt och i EU. På EU:s inre marknad gynnar det konsumenterna om handel med varor och tjänster sker utan hinder över gränserna. Vi vill ha en stark och gemensam konsumentlagstiftning så att konsumenterna kan känna sig trygga i hela EU. Men detta ställer också krav på gemensamt arbete med produktsäkerhet och fortsatt harmonisering av konsumentskyddet på en hög nivå. Regeringen bör driva på för detta i EU-samarbetet. Liberalernas tidigare yrkande i denna fråga (motion 2015/16:2781) är ännu obehandlat, varför vi avstår från att i år lägga ett formellt yrkande i denna del.

Robert Hannah (L)

Christer Nylander (L)

Emma Carlsson Löfdahl (L)

Maria Weimer (L)

Tina Acketoft (L)

Mats Persson (L)